Ч. 39 (12.695). Львів, субота 21. лютого 1931. Pocztowa opłata zapłacona ryczałtem. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар. Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 леї, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Упрощування справи.

Львів, 19. лютого 1931.

Після відомих сумних подій, що немов буря покотились через наші землі минулої осени та отримали урядову назву „пацифікації“, — принесла польська преса доволі ріжнородних статтей на тему польсько-українських відносин. Самозрозуміло, що статті ці були дуже ріжнородні як щодо змісту так і щодо самого підходу до цього незвичайно складного питання. Ендецькі органи виводили на своїх сторінках довгі, але й старі, а попри те нам аж надто добре знані, хоч може дещо змодифіковані, мельодії на теми національної асиміляції українців; польські пепесівські органи старались подекуди бути в цій справі обективними, бо осудивши пацифікацію, вимагали заспокоєння національно-культурних потреб українського населення; проурядові, санаційні органи не підходили ніколи поважно до розгляду польсько-української справи в Польщі. Відомі на нашому терені такі санаційні щоденники як „Слово Польске“ і краківський „Курер Ілюстровани“ не тільки не поставились ніколи критично до пацифікаційних методів, але навпаки вповні їх акцептували і оправдували, а попри те безупину цькували проти українців. Дещо інакше підходили до цих справ польські консервативні газети, але не все і не всюди. На сторінках краківського „Часу“, наприклад, читали ми на цю саму тему статті, що себе взаїмно заперечували.

Коли взяти на увагу тільки поважні голоси польської преси з останніх часів на тему українсько-польських відносин у Польщі, то можна їх поділити на дві категорії. Одні пропагують національну асиміляцію українців (ендеки), інші державну. Окрему категорію голосів творять виступи деяких східньо-галицьких землевласників у цій справі. Знаний нашим читачам останній виступ п. Бохенського на сторінках краківського „Часу“ стоїть у яркій противності до всіх інших. Він підійшов до справи найглибше, дарма, що не сконкретизував своєї програми. Українською проблемою в Польщі він займається здавна, а до того грунтовно і послідовно. Крім нього пильно інтересується справою б. львівський і познанський воєвода гр. Борковський. Свої погляди на польсько-українське питання в Польщі висловив він у знаній нашим читачам статті, що була опублікована в місячнику „Дрога“. Недавно помістив він кілька фейлетонів на сторінках львівської „Ґазети Поранної“ про мішані національно українсько-польські території в межах Польщі. В них нічого нового не сказав. Обстоює ідею державної асиміляції українців, хоч конкретних плянів на розвязку тієї складної проблеми не дає. Тепер виступив прилюдно в справі польсько-українських відносин ще один східньо-галицький землевласник п. Ю. К. Пайґерт. І саме його статтею, опублікованою на сторінках польського консервативного місячника „Наша Пшишлосьць“ (том VII. за лютий 1931 р.), ми хочемо хвилинку заятись.

Стаття п. Пайґерта, власника Сидорова над Збручем, як інформує редакція місячника, має назву „Руска проблема на селі“. Здавалось би, що автор буде змальовувати в ній виключно настрої чи відносини в українському селі. Тим часом вже з самого заложення статті виходить, що автор цілу українську проблему зводить до „руської проблеми“ на селі і тим цілу справу незвичайно собі упрощує. Він виходить зі становища, що „руська проблема“ є передовсім суспільним питанням, а щойно потім політичним. І тому то, на його думку, всяку „поправу відносин“ між поляками й українцями треба починати від „суспільних і суспільно-господарських справ“. Всю нашу національну територію замешкують, на думку автора, поляки й „русини“, при чому підставою для означування національної приналежности на цьому терені є „**не розговірна мова національности в родинному житті** (дуже богато чистопольських родин — пояснює автор — уживає вдома на жаль тільки рускої мови) **але обряд**“. (Теорія національности, як бачимо, хоч для нас і не нова, то зате чисто льокальна і чисто польська! — **Ред.**). Завдання польської політики на такому терені зясовує п. Пайґерт у таких словах: „Ми мусимо мати льояльних співгромадян, які на випадок війни не будуть зраджувати нашої армії так, як зраджували свого часу австрійську армію (що нині, при найновішій техніці, може бути в наслідках без порівнання грізніше), а попри те потребуємо людей, які і в будучности моглиб нам незмірно придатися, **колиб нашій політиці відкрилися вигляди з 1772 р.** Якщо ми наладналиб взаємини з русинами на меншій території, то поконалиб найправдоподібніше і тим більші труднощі на більшій“.

Якими засобами думає автор реалізувати такі завдання? Все треба починати, як це вже сказано, від суспільно-господарських справ. Отже замісць істнуючих окремих польських і українських господарських кооперативних установ треба творити спільні, польсько-українські, тобто утраквістичні. Кружки „Сільського Господаря“ треба сфузіонувати з „Кулками Рольнічими“, а українські кооперативи з польськими, якщо ці останні є, а якщо їх нема, то зутраквізувати українські кооперативи. Це на полі господарського співжиття. Та це булоб замало. Бо необхідне також і взаїмне польсько-українське зближення і на культурному полі. Щоби таке осягнути, треба всі „Просвіти“ сфузіонувати з польськими „читальнями Т. Ш. Л.“ і з „Домами Людовими“. „Здається, пише дослівно автор, що навіть самі обставини є тут дуже сприяючі, коли зважити, що богато „Просвіт“ є в стадії ліквідації, а фінансові труднощі, з якими борються „Сільські Господарі“, зглядно українські кооперативи, моглиб неодну руску орґанізацію настроїти до сполуки з польською“.

Важним чинником для польсько-українського зближення вважає автор між іншим справу скасування григоріянського календаря, що можна зробити на основі порозуміння або у крайному випадку поладнати при допомові „польського представництва“ при Ватикані. Попри те треба дбати дуже про піднесення поваги римо-кат. костела до такої міри, щоби він міг ділати будуючо на церкву, „яка, на жаль, у численних місцевостях у занепаді як під моральним так і під матеріяльним оглядом...“ „Будова каплиць (римо-католицьких — **Ред.**) по селах, хочби й найскромніших і відповідне вивінування наших (римо-кат. — **Ред**) парохів, яким будуть доручені ці каплиці, є справою незмірно важною, досі дивно нами легковаженою“.

Вкінці останнім засобом успішної польської політики супроти українців є відповідна тактика. Не можна, каже автор, виявляти з польського боку національного шовінізму, бо він спричинює таку саму шовіністичну реакцію. В тій ціли треба відповідно добирати адміністрацію, учителів та урядників. Добір поліції теж має величезне значіння. А що українцям недостає відповідної верстви, яка моглаб бути помостом польсько-українського зближення, то її треба заступити поважнішими і засібнішими українськими господарями-рільниками. „Бо вони є найспокійнішим і найменше податним на сепаратистичні гасла“ елементом, а при лученні „Просвіти з читальнями“ вони моглиб віддати найбільші прислуги“.

Ось і цілий зміст статті п. Пайґерта, що має скромний наголовок „Руска проблема на селі“. Як бачимо, автор упростив собі цілу українську проблему дуже радикально, звівши її тільки до питання українсько-польських взаємин на селі та взявши те село за виключну базу для розвязки скомплікованої справи польсько-українських відносин взагалі. Засоби, які поручає автор для здійснювання його програми просто таки примітивні, але вони не чужі і теперішньому правлячому польському таборові, що так завзято намагається провести в життя програму т. зв. реґіоналізму, в якій теж домінує ідея господарського і культурного утраквізму. Такі справи як от хочби школа, самоврядування і маса інших чисто життєвих потреб українського народу — для нього не істнують. Про якінебудь політичні права українців при такому ставленні справи, очевидно, не може бути й мови.

Автор зовсім не рахується з тим, що українське населення може мати якісь вищі національні, культурні й господарські аспірації, для нього не істнує ні національна українська традиція, ні культура ні всі загально-національні здобутки. Для нього все таке просте й нескомпліковане, що вистане зутраквізувати на селі під господарським і культурним оглядом тільки те, що власними зусиллями здобуло населення, а все інше можна залишити без уваги, бо воно в певних польських руках. Колиж до того додати тактовну чисто польську адміністрацію, польських учителів, то все зложиться якнайкраще, запанує ідилля і тоді поляки будуть мати в „русинах“ наскрізь „льояльних співгромадян“, на яких можна буде рахувати як на скалу при всяких, навіть найтрудніших ситуаціях Польщі. Самозрозуміло, що коли хто підходить до справи так, як п. Пайґерт, то з ним входити в дискусію важко та й непотрібно. Краще лишити його разом з його вірою в цілковиту нескладність і нескомплікованість української проблеми у повному спокою.

Православна Церква в Польщі.

Промова посла Сергія Хруцького на пленарному засіданні сойму дня 10. лютого 1931 р. при бюджетовій дебаті над міністерством віросповідань.

Висока Палато! Розпоряджаючи дуже коротким часом, можу торкнутися лише в коротких словах справи православного віросповідання. 30. травня м. р. в надзвичайно урочистий спосіб проголошено декрет Президента, який, навязуючи до Пинської Конґреґації з 1791 р., заповідав скликання ґенерального Собору Православної Церкви. Згадка про Пинську Конґреґацію казала догадуватися, що відроджена Польща бодай в 12. році свого істнування заверне з помилкової дороги Польщі перед розборами щодо політики до Православної Церкви. Хотілося вірити, що свобідний і нічим не спутуваний в своїй діяльности Собор — бо цього вимагає його канонічна істота — упорядкує внутрішній устрій Церкви, і заключить з польським урядом конкордат, який унормує правне і матеріяльне положення Церкви в державі.

Однак не довго тривав період надії. Вже при уконститууванні передсоборного зібрання в кінці червня мин. року виявилося, що праця того підготовчого органу має підлягати найгострішій контролі так збоку вищої церковної влади, як і урядових чинників. Що гірше, стало ясним, що така сама повна залежність від цих двох чинників має припасти на долю і самого Собору. Пал надії почав остигати і чим далі, тим більше це відчувалося. Бо ось прийшла і минула осінь, минув термін розпочаття діяльности передсоборного зібрання, минає вже зима, а передсоборного зібрання не скликано.

Чия в цьому вина? Щонайменше і уряду і митрополита. Однак чи не більша вина по стороні уряду? Бо ось відмовлено кредитів на канцелярію передсоборного зібрання і получено її з канцелярією департаменту віросповідання. Отже проекти і реферати передсоборного зібрання ідуть до міністерства і там їх кореґують та редаґують. Одночасно, як це добре знаємо, міністерство приготовляє власні проекти і поза плечима проектованого Собору — веде якісь переговори з вищими церковними властями, бажаючи добути від них згоди на признання всевлади департаменту віросповідань над Православною

Церквою. Оскільки знаємо урядові проекти в цьому напрямку — а найшли вони свій частинний вислід хоч би у відомій публікації п. начальника Сухенка-Сухецького — вони залишають далеко поза собою все те, що істнувало в синодальному устрою російської церкви перед революцією. Добувши згоду вищої церковної влади для своїх проектів, уряд потім накине вже разом з нею ці проекти передсоборному вібранню і Соборові, який може буде вибраний в такий самий спосіб, як і нинішній сойм. Такою є намірена ціль, а тактика стара як світ: дівіде ет імпера.

Вищі церковні власти є налякувані погрозами введення світських людей до церковної адміністрації та спровадженням до Польщі грецьких достойників, ніби в характері евентуальних кандидатів на епископські катедри. Серед вірних хотять розпутати боротьбу проти церковної єрархії, висуваючи справу соборного устрою церкви. Це щонайменше нещиро, бо хтож завинив, що церква не має церковного устрою, як не польський уряд. Чейже це „Тимчасові приписи про відношення Церкви до держави“ з 1922 р., накинені Церкві, перекреслили питомий її соборний устрій, віддаючи лише номінально владу в церкві епископам, але цих останніх узалежнюючи цілком від уряду. Чейже цей уряд з правила відкидав протягом кількох літ домагання скликати Собор, а коли вкінці 1930 р. явився декрет про скликання Собору, то чи це не сталося головно під натиском тої ситуації, яка витворилася тоді у звязку з протестом християнського світа проти релігійних переслідувань у Союзі Радянських Республик?! Цей момент використав і Синод Православної Церкви і ще в більшій мірі Український Клюб, якому на серці лежить однаково добро Православної Церкви, як і Церкви Греко-Католицької, та який одночасно перестерігає український нарід перед реліґ. боротьбою.

Вкінці серед самих вірних уряд викликує боротьбу на ґрунті питання, яким має бути національний характер національної культури. І знову ж хто це, як не уряд, причинився до того, що майже цілий епископат та адміністративно-церковний апарат обсаджений особами московської національности, хоча 70 відс. загалу вірних це українці і лише 1--1½ відс. москалі? Тому, що цей національний момент висувають нині найбільше урядові чинники, деклямуючи про своє українофільство, тому затримаюся дещо довше над цією справою.

Чи уряд, всевладний у справах Православної Церкви, бодай щонебудь змінив у дотеперішньому стані річей? А міг це легко зробити. Бо хто перешкоджав урядові збільшити число епископських катедр і обсадити їх українцями? Чиж уряд не мав змоги іменувати професорами теольогічної студії при варшавському університеті українців? Чи це на жалання українського громадянства мусів уступити ректор духовної семинарії в Кремянці — українець протоєрей Табінський, а на його місце прийшов москаль, відомий зі свого ворожого відношення до української церковної культури? За чиєю згодою навчання релігії відбувалося на московській мові всупереч виразній забороні закону про мову з липня 1924 р. в 59 відс. народніх шкіл на Волині 1927-28 і в 67 відс. шкіл в 1928-29 р.? Хто це розвязав Український Церковний Комітет, вибраний на славному луцькому зїзді, дарма, що мабуть єдиним його завданням була боротьба за дерусифікацію Православної Церкви? Чия це нарешті вина, що у складі передсоборного зібрання світських членів московської національности є більше, ніж членів національности української?

Ці численні факти кажуть, що уряд свідомо підтримує у Православній Церкві перевагу російських чинників. Маю глибоке пересвідчення, що уряд висилає чи то справу національного характеру церковної культури, чи то питання соборного устрою Церкви, справи святі для українського громадянства, з метою викликати замішання в Церкві, та особливо з метою відвернути увагу від надзвичайно сумного матеріяльного положення Православної Церкви та її правного поневолення. А добро Православної Церкви вимагає від усіх національностей, які входять в її склад, взаємного порозуміння в дусі братерської любови.

Крім того, нікому з вірних не вільно ані на хвилину забувати, що 302 церкви передано римсько-катол. Костелові, 22 віддано унії т. зв. східного обряду, 19 перероблено на помешкання, 104 стоїть від 12 літ зачинених і 79 збурено. Чи той факт безправного відібрання 534 церков не став тим підложам, на якому виріс процес за т. зв. ревіндикацію нових соток, бо 724 православних церков, який нині висить наче меч Дамокля над Православною Церквою? Чи той факт не свідчить також про те, що дотеперішня політика супроти Православної Церкви не була державницько-польською, але конфесійно-католицькою по єзуїтському зразку?

Для ілюстрації наведу, з огляду на брак часу, лише один свіжий факт. В осалі Кодень на Підляою, де одну церкву висвячено на костел, другу розібрано, а в третій уладжено кіно, залишився у 3 тисяч православних лише цвинтар. І ось в жовтні мин. року ксьондзи-Обляти зайняли половину православного цвинтаря, хоча мають свій власний католицький цвинтар, знищили ряд могил, а з викопаних православних хрестів збудували пліт. Цілій цій профанації асистував місцевий постерунковий. Державні власти, до яких ми зверталися з протестами, нічого досіль не зробили в цій справі, а навіть не відповідають на листи, а зверхник ксьондзів-Облятів написав до „зажонду православя схізматицкеґо“ лайливе письмо.

Про самостійність Православної Церкви можна сьогодня говорити лише жартом. Політика центральних і місцевих властей не змінилася під цим оглядом ані на йоту, після ефектовного декрету п. Президента. Таксамо адміністраційні власти усувають духовників з посад з якоїбудь причини. Таксамо тероризують їх, стримуючи виплату дотацій, а волинський воєвода виселив недавно як чужинця о. Бичковського, народженого на Волині і замешкалого в Острозі без перерви 25 літ.

Вкінці й у бюджеті декрет Президента не викликав ніяких змін. По традиційному звичаю, всупереч конституційному принципові про рівноправність, на православне віросповіданцє преліміновано 2 міліони замість 4-ох міліонів, якби належало з огляду на 23-міліоновий бюджет католицького віросповідання, тому, що чисельне відношення православних до католиків висловлюється як 2 : 11. Так отже православні дістають ледви 50 відс. того, що їм слушно належить. Характеристично також, що підчас коли 23-міліоновий бюджет католицького віросповідання менший у порівнанні з минулорічним на 100 тисяч зол. себто на несповна пів відс., то і так недостаточний бюджет православного віросповідання обрізаний на 110.000, себто на цілих 5 відс. Зазначую, що бюджети інших віросповідань остали без зміни в порівнанні з мин. роком, отже православне віросповідання найшлося в найгіршій ситуації. Що більше, не маємо певности, що і преліміноване сума буде в цілости видаткована, бо цим фондом розпоряджає не сама Церква, лише департамент віросповідань, який звичайно робить значні ощадности на власну руку. Дозволю собі перестерігти перед такою ощадністю бодай у біжучому році, тому, що у звязку з хліборобською катастрофою православне духовенство, яке находиться на утриманню головно з оплат за релігійні практики, перебуває сьогодня на межі нужди.

Вкінці бажаю підкреслити ще одну подробицю в бюджеті, яка може викликати занепокоєння серед загалу вірних і духовенства. А саме, в бюджеті нема позиції, яка передбачує видатки на скликання Собору. Цей факт у звязку з цілим перебігом справи скликання Собору може викликати враження, що уряд не має доброї волі скликати Собор і управильнити в той спосіб справи Православної Церкви.

Реасумуючи мушу з прикрістю ствердить, що декрет п. Президента, який мав буцім-то розпочати нову еру в життї Православної Церкви, залишився покищо лише голосною фразою. Тимчасом настав уже останній час, коли ще Польща може використати цю догідну конюнктуру, яка витворилася через опанування сходу більшовиками. Не вільно вам забувати про те, чим була для Польщі т. зв. справа десидентів. Лише формальне оголошення автокефалії не допоможе Польщі якщо одночасно українське громадянство не отримає можности навязати до своєї історичної минувшини і продовжувати дальше творення власної, окремої церковної культури.

Як урядував п. Питляковський.

З нагоди перенесення куратора львівської шкільної округи.

(Докінчення).

ОСТАННІ ВІСТИ

РОЗПРАВА ПРОТИ ПОС. КОХАНА.

На пополудневій розправі проти пос. Кохана обвинувачений заперечив начеб на вічах виступав проти жидів, як це зізнали св. Терен і Мигаль.

Нині, 20. лютого, мабуть, западе присуд.

ЧОМУ ПОС. КАЧАНОВСЬКОГО УВІЛЬНИЛИ.

Перед гор.судом у Биґдощі відбувалася карна розправа проти пос. з ППС Качановського, обвинуваченого, що у промовах старався „викликати погорду для держ. уладжень і розпорядків влади та що подавав перекручені факти“, себто появу старшин у соймі 31. жовтня 1929. Акт обвинувачення називає цю появу „здогадною“. Далі твердив, що „в Польщі гірші відносини ніж за царату“, що явно та безкарно захвалюють злочини.

Обвинувачений признається до всього, що йому закидає акт обвинувачення, та не почувається до вини. Конституція ґарантує кожному свободу висловлювати свої думки. Бюджетові переступлення, відмовлювання соймові права контролі, гостина старшин у соймі, інтервю Пілсудського, це ніяке „державне уладження“, а помилки, які обв. як посол поборював і поборюватиме.

Суд увільнив обвинуваченого від вини та кари „на осн. 21. уст. конституції, яка як обовязуюче право є для суду одиноко міродатна, а яка в згал. уступі каже, що посла за виконування пос. обовязків, до яких треба зарахувати й пос. звіти й інформування виборців про відносини в краю — не вільно потягати до карної відповідальности, коли не нарушив прав третіх осіб, чого в цьому випадку нема“.

ЗАЖАЛЕННЯ Б. ВІЦЕМАРШАЛІВ СОЙМУ У СПРАВІ ДІЄТ.

Віцемаршали розвязаного 31. серпня 1930. сойму Четвертинський та Домбський, та посли Руґ, Загайкевич і Жулавський переслали міністерству скарбу письмо, в якім домагаються виплати залягаючих віцемаршалівських дієт. Письмо це є вступом до скарги перед адм. трибуналом, колиб міністр скарбу не признав домагання б. віцемаршалів.

Віцемаршали домагаються відшкодування в сумі 29.475 зол., або по 5.895 зол. на особу.

ВІДГОМІН СТРІЛЯНИНИ В ЧЕНСТОХОВІ.

Окр. суд у Ченстохові розглядає справу членів ППС Качика та Чемплінського, яким закидає, що 16. IX. 1930. стріляли разом із Костшевським у Касі Хорих, коли то згинули інспектор Каси Хор. Рейовський, ком. Фурманьчик і лікар Білуховський. Костшевський тоді застрілився. Обвинувачені не признаються до вини.

ЛИШЕ 650 ЕМІҐРАНТІВ ВИЕМІҐРУЄ З ПОЛЬЩІ ДО ЗЛ. ДЕРЖАВ.

Ґен. консулят Зл. Держав у Польщі дістав приказ зредукувати до мінімум скількість віз емігрантів із Польщі до Зл. Держав. Є це в звязку з постановою, яку ухвалив конґрес на внесення пос. Дженкінса, на основі якої іміґрацію до Америки зменшать до 90 проц. у відношенні до теперішньої ем. квоти держав Сх. Европи, в цьому й Польщі. Тому консулят у Варшаві видасть ц. р. лише 650 еміґр. віз із Польщі. Причиною є велике безробіття в Зл. Державах.

АРЕШТОВАНИЙ ПОДАВ НАЗВИЩА СПІЛЬНИКІВ ЗНЕСІНСЬКОГО ВБИВСТВА.

Арештований на днях у звязку з убивством Ґруберів і Гамера, якого доконано на св. Вечір, подав уже й назвища спільників убивства. Поліція їх шукає. Дня 19. лютого відбулася льокальна візія на місці злочину при участи арештованого. Арештований показував поліц. функціонарям, куди ввійшов до хати Ґруберів і дорогу, якою втік із спільниками.

ҐАРМАТНІ СТРІЛИ В БЕРЛІНІ.

Населення зах. части Берліна заалярмував гук 5 гарматніх вистрілів. Це стріляв із скорострільної гармати, змонтованої на бальконі дому біля Зоольоґічного Саду ем. старшина Лявтін. Він уже давніше зголосився був до військової влади з гарматою, яка стріляє без пороху. Військ. влада не хотіла признати винаходу, тому Лявтін так задемонстрував.

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 21. ЛЮТОГО 1931.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

Необхідна книжка.

Вийшла перша частина українсько-польського і польсько-українського підручного словника*) Одна з тих книжок, що повинна була появитися від 50 літ. І тут, як у неодній справі з іншої ділянки, наші галицькі вчені пішли (і йдуть далі) по лінії фальшивого розуміння патріотизму: не хотять видавати термінольоґічних матеріялів з польським текстом. А саме польське пояснення слів і понять майже єдино-доступне для галицьких земляків і єдино доцільне в краю, де більшість ходила й ходить до польських шкіл і невпинно думає польськими готовими термінами.

Наші наддніпрянські земляки в праці над рідною мовою вибрали віддавна єдиний правильний шлях видаючи всі термінольоґічні збірки, проекти та словники з російським текстом.

Словники Грінченка та Уманця, що донедавна були для нас єдиним джерелом перевірки рідних слів, були за дорогі і майже недоступні для загалу галицької інтеліґенції, що знає дуже поверхово російську мову. З новими словниками „Української Академії Наук“ не інакше.

Словник д-ра Е. Грицака і д-ра К. Кисілевського є (як це неімовірно!) першою спробою заспокоїти в нас одну із найпекучіших буденних потреб робітників пера і всіх, що відчувають обовязок супроти рідної мови такий, як ставлять до чужих мов: перевірювати непевні слова в словниках.

Хто не пробував ніколи бодай два тижні працювати над словником, не уявляє собі цієї каторжної, невдячної праці. У нинішній переломовій стадії нашої мови, пошматованої, наче частини нашої землі, що невсилі порозумітися та піддержувати нормальні духові взаємини — це вдесятеро тяжше, ніж при нормальних умовинах. Наша мова переходить процес очищування себе від зайвих чужих запозичень, перевірки дублетів і триплетів (польонізми, москалізми, ґерманізми), яких уживаємо в буденній мові силою звички, тоді як літературна чи народня мова мають свої чисті, оріґінальні слова.

Автори цього словника не могли зважитися на діло, яке мусить ждати на великого лінґвіста або ідеально зорґанізовану збірну працю Академії: — діло перевірки польонізмів, москалізмів, провінціоналізмів, невдатних наукових новотворів, що попали в дотеперішні ріжні словники. Їх мета — дати нам у першій мірі якнайбільшу скількість слів, уживаних нашими авторами та пресою. В основу цієї праці лягли словники Грінченка та Уманця, що є здебільша збіркою етноґрафів, а не фільольоґів. Тому-то неодно слово, яке досі там покутує, а не придбало прав до літературної мови, полишене на цьому становищі надалі.

Найгірше стоїть справа із абстрактними поняттями, яких у тамтих словниках майже зовсім нема. Далі — нова термінольоґія поодиноких наук, творена здебільша спеціялістами, а не завсіди при співробітництві знавців мови. Беремо навгад кілька слів, що чуємо щодня довкола себе: „вирок“ і „ухвала“ два зовсім зайві польонізми є тут; „осуду“ нема. Є й „осібняк“, яке в нас перекладають живцем з польського в означення „одиниці“, а на Вел. Україні розуміють з російська як власну віллю. Є й „карний“ у знач. дисциплінований, що є чистим польонізмом. Нема такого необхідного слова як „автім“, яке галичани вживають у поль. значінні (нагло, неждано, аж ось) або замість нього пишуть з російська: „між тим“.

Ті дві-три дрібнички наводимо не для критики, а для прикладу трудношів, які мають автори при збірці та виборі слів. Адже українсько-польський словник має в першій мірі стати в пригоді полякам, що хотіли би навчитися нашої мови або тим, що знаючи її поверхово хотять розуміти читаний текст. Є між нашими письменниками, з яких творів запозичували слова автори цього словника такі, що пишуть попросту жахливо і це загально відоме. Попросту дилема: виписувати з них слова не-наші, інколи дивоглядні, на те, щоби читач (головно чужинець) міг їх розуміти, чи ні?

Таких принципіяльних питань, які треба би вирішити заздалегідь, перед кожною такою працею є безліч. А оцінити таку працю це не справа кількох днів, ні місяця, і не одиниці. Скажім за рік, коли 10—20 осіб буде користуватися таким словником щодня, зібраний ними матеріял зможе стати авторам у пригоді при II. виданні. А покищо це неоцінене джерело для кожного нашого інтеліґента, що не знає точного значіння неодного рідного слова, дарма, що знає прегарно це слово в польській мові (напр. „проте“ мішають у нас постійно з „пшето“, а „постійний“ зі словом „сталий“!); далі це багате джерело чисто-народніх прегарних слів, з якими досі наша інтеліґенція не знає що зробити, бо має готові, чужі, часто гірші або вживані безглуздо. Цей том стане в пригоді і польським журналістам, які вряди-годи перекладаючи дещо з нашої мови стають перед якимсь словом зовсім спантеличені та накручують його своєумно здогадами.

Оба автори згаданого словника — добрі знавці мови зробили спробу, що найде наслідувачів і добровільних співробітників для продовжування важливого діла. Школа залишила нам нехіть, а може й ненависть до словників. Зате з якою гордістю носить прилюдно кожний інтеліґент словник чужої мови, на доказ, що її вчиться! Може ще за десять або пятьсот літ діждемося хвилини, коли з такою самою гордістю носитимуть у нас і рідні словники.

—o—

*) Д-р Евген Грицак-Д-р Кость Кисілевський: Українсько-польський і польсько-український словник. I. ч. Львів 1931. Накл. Книгарні Наук. Т-ва ім. Шевченка. Ціна за оба томи 30 зол. в оправі.

П. Т. Передплатникам, — які вплатили заздалегідь тримісячну передплату, але не долучили 1'— зол. на пересилку, тим адміністрація премії не вишле. 1 золотий можна переслати почтовими марками.

НОВИНКИ

— Конфіската „Діла“. Вчорашне (38.) число „Діла“ підпало конфіскаті за цілий вступ і за одно речення при кінці у статті „Як урядував п. Питляковський“. Це вже 12-а з черги конфіската нашого органу в цьому році.

— На карти „Рідної Школи“, що звільняють від алькогольних напитків, зложили в золотих отсі Вп. Громадяни з Бродів: Сірко Михайло, муляр, з нагоди диплому майстра 25, та з нагоди Різдва Христового: д-р Володимир Левицький, адвокат, 5 і Гриць Швалюк 5'— Хто слідуючий?

— Конференція українських і російських священиків у Римі. В Римі відбулася під проводом о. Петра Бучиса конференція католицьких місіонарів українського і російського походження. В конференції взяло участь 13 священиків, між ними делегати з Парижа, Берліна, Відня, Льозанни і т. д. Остання така конференція відбулася під проводом Митрополита Андрія в Петрограді в 1917 р.

— Концесії на вільні склади соли. Промислово-Торговельна Палата у Львові звертає увагу, що по думці постанови § 60. зак. 1. розп. мін. скарбу з 24. листопада 1930 („Д. У.“, ч. 87 р. 686) гаснуть з днем 30. червня 1931 концесії на вільні склади соли, а також гургівні соли. Прохання в справі концесій на нові вільні склади соли мають бути вношені до Скарбової Палати за посередництвом найближчого Скарбового Уряду Акциз і Державних Монополів тільки до дня 14. березня ц. р. Прохання, внесені пізніше, не будуть зовсім розглядані. Прохання повинні бути доповнені по думці припису з § 13 згаданого вище розп. мін-ва скарбу.

— Вломи і злодійства у Львові не вгавають і кожний майже день приносить кілька їх випадків. Учора зголошено на поліції три нові випадки вломів з крадіжами: з мешкання Людвика Пиякa (Жижинська 3) вкрали злодії гардеробу і срібне столове накриття варт. 300 зол., зі стриху рельности при вул. Сонячній 24 забрали злодії білля варт. 400 зол., а в Анни Свободи (Тереси 16) вкрав її субльокатор Иосиф Байовський 1 вексель на суму 1.000 зол., підписаний Н. Мілашевським.

— Пилкою різали горло. На побережника з Брухович Миколу Стрілку напало в лісі двох людей з Голоска Великого, що крали дрова. Один із напасників перевернув Стрілку на землю та став різати йому горло пилкою. Вже й підрізав був Стрілці трохи горло та той останками сил вирвався й утік. Закровлений прибіг до постерунку поліції в Замарстинові. Поліція арештувала одного „різуна“, Андрія Готника.

— Поліція виступила проти поліцаїв, що били арештованих. Перед окр. судом у Варшаві стануть пшодовник комісаріяту Фігура й тайний агент Кродкевський, що побоями вимушували зізнання від підозрілих у крадіжах Кшиштофорського й Горецького. Поліційна влада сама виступила проти тих своїх функціонарів. Лікарські огляди ствердили побиття та дві рани на голові у Кшиштофорського та що йому скували були рукиззаду, а потім били його 4 поліцаї. Гурецького так били, що він, щоби вкоротити свої муки, ножиком розпоров собі живіт. Обвинувачені не признаються до вини. — У Катовицях перед судом відповідали асистент корпусу тюремництва Конечни і 4 вязн. дозорці. Вони побили ключами арешт. Семічка і замкнули в пивниці. Суд засудив Конечного на 3 місяці тюрми, а 4 дозорців по півтора місяця. Для цих останніх здержав виконання кари на 3 роки. У мотивах суд зазначив, що ця низька кара є дійсно тяжка, бо позбавляє засуджених їх становищ.

— Крематорії в Чехословаччині. За останніх 12 літ, себто від часів перевороту, спалено в чехословацьких крематоріях 32.311 трупів. Усіх крематорій у Чехословаччині є 9. Найбільше трупів спалено в Празі (17.027), де крематорія істнує від 1921 року. На другому місці стоїть крематорія в Райхенбергу (6.115 спалених трупів), яка істнує ще з часів війни. Дальше йдуть крематорії в таких містах: Пардубіце (2.893 спалень), Брікс (2.152), Мор. Острава (1.639), Пільсен (1.192), Нимбурк (619), Будвайс (461) і Брно (283), в якому збудовано крематорію щойно в 1930 р. Число спалень з 670 у 1919 р. зросло в 1930 р. на 4.725. Зі спалених в мин. році 4.725 трупів припадало: на католиків 2,328 (49·3 проц.), на безконфесійних 1.218 (25·5 проц.), на приналежних до чеської нац. церкви 678 (14·3 проц.), на протестантів 370 (7·8 проц.), на жидів 116 (2·5 проц.), на православних 14 (0·3 процент).

— Більшовицьке золото пливе до Німеччини. З Москви привезли за два останні тижні до Німеччини золота на 18 міліонів долярів. Крім того мають привезти ще більше. Золото забирає німецький державний банк і виплачує за нього паперовими грішми на покриття більшовицьких урядових замовлень за кордоном.

— Форд покидає Бразилію. Форд робив заходи, щоби розвести в північній Бразилії (в Південній Америці) плянтації ґумового дерева (з яких виточують сік, що з нього виробляють ґуму). На це він навіть витратив кілька міліонів долярів. Але відтак виринули непорозуміння між робітниками і бразилійською владою і це спонукало Форда цілком покинути плянтації.

— Скандали в поліційній управі міста Шикаго. Шикаґо має велику сензацію. Перед спеціяльний високий суд присяглих подано справу поліційних старшин, які побирали хабарі від бандитів і за це полишали в супокою тайні шинки й доми забави. Дотепер зібрано докази проти трьох поліційних капітанів і кількох вищих міських урядовців. Доходження викрили незвичайно цікаві звязки поліції та політикерів з орґанізованими шайками пачкарів горівки й іншими бандитами. Найбільш обтяжуючі зізнання поробила місс Іерніс Шо, бувша любка саржента поліції, Джека Гердеґена, з пімсти, бо Гердеґен покинув її та повернув до своєї жінки. Вона каже, що Гердеґен купив свій уряд за 1.500 долярів у грудні 1928 року. Гроші одержав він від Джека Зути, провідника бандитів, якого минулої осени забили незнані люди. Гердеґен мав за завдання перестерігати бандитів перед раціями поліції.

— Сніги й зливи в Італії. В півн. Італії лютує сніговія. Залізнича й телеграфічна комунікація перервана. В середущій Італії злива заподіяла великі шкоди. У Венеції море виступило з берегів і залило пл. св. Марка на 30 цм. високо.

— Між кіновими артистами. Фільмова артистка Кетлін Кій, що тепер сидить без роботи в Льос Анджелес, пішла до артиста-коміка Бастера Кітона, щоб їй поміг найти роботу. Він сказав їй, що вона важить 10 фунтів за багато, а також відмовився позичити їй 25.000 дол. Тоді молода артистка попала в лють, побила Кітона і подрапала його до крови. Аж двох полісменів його вирятували. Тепер лікарі дещо зароблять, а може й адвокати.

— Агітація за відірванням Саскечевану від Канади. В північно-західній частині провінції Саскечеван 6.000 фармерів підписали „заяву вільности“, яка домагається відірвання Саскечевану від канадійської конфедерації, коли фармери не одержать негайної допомоги від домінiяльного уряду. Цього місяця буде зїзд партії Злучених Фармерів Саскечевану в Саскатуні і там предложать ту заяву під ухвалу зібрання.

— Вилім у водопаді Ніягари. Скеля, з якої спадає вода на Ніягара Фоллз (біля Боффало, Н. Й.), виломилась на самій середині на американському боці. Цей вилім доволі значний і змінив вигляд водопаду. Дехто каже, що тепер він кращий, але мабуть був кращий, коли виглядав рівніший. На долі водопаду лишились розбиті скелі, які спинюють воду і творять новий круговорот. Догадуються, що вилім ще пошириться.

— „Світова економічна криза“. Продовження реферату д-ра К. Коберського п. з. „Світова економічна криза“ відбудеться в неділю 22. лютого в год. 10. передпол. в авлі Акад. Дому (Супінського 21). Економічно-Освітній Гурток при студ. організації „Торговельник“ просить студентів і старших громадян прийти на цей цікавий реферат.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз“ платив кооперативам дня 19. лютого 1931 року: масло експортове 4·60 зол., десерове пріма 4·50 зол. за кільо; літра молока 28—29 сот.; літра сметани 1·50 зол., копа яєць 6·00 зол. Тенденція на яйця знижкова, на масло удержана.

З судової салі.

ПРОЦЕС ПРОТИ ПОСЛА В. КОХАНА ЗА ДЕРЖАВНУ ЗРАДУ.

Закінчення другого дня розправи.

При кінці другого дня розправи зізнавав ще свідок *Павло Палюшинський*, селянин з Боратина. На запит предсідника триб. він заявляє: „Належу до читальні „Просвіти“ і „Луга“. На вічу я був. Усе, що посол Кохан говорив на вічу про нашу кривду, є правдою. Посол говорив, що наші школи польщать, а то правда, бо от моя рідна дитина ходить до школи кілька літ, по українськи читати не вміє, але вміє співати польські пісні „Пук, пук в окенечко!“. Посол недаром казав, що ми в неволі.

Предсідник триб.: В якій неволі?

Свідок Палюшинський: Та в польській.

Прокуратор Ліпш каже собі відписати зізнання цього свідка, щоб потягнути його до судової відповідальности за ці слова.

Зізнавали ще передтим свідки: *Юзеф Мазурек*, поліціянт, який потвердив закиди акту обвинувачення, *Степан Цимбалек*, емер. командант поліції з Потилича, *Мих. Грень*, торг. помічник з Потилича, *Осип Вайнміллер*, командант постерунку у Вербиці, *Антін Буковський, Ісак Хлам, Гриць Шипор, Іван Шковрон, Антін Юст і Гриць Закала* всі з Сільця, *Осип Райман*, ком. постерунку в Христинополі, *Іван Дисяк* з Боратина, а вкінці *Мих. Шпалькенштайн*, поліціянт з постерунку в Любичі.

Всі свідки вчорашнього дня, не виключаючи й постерункових, зізнавали далеко не те, чого хотів прокуратор. Усі вони признавали, що промови пос. Кохана мали більше чи менше опозиційний характер, але не можна було в них доглянутися ніякого підбурювання населення проти держави, ані заповіди, що Польща розпадеться і т. п.

Третій день розправи.

Третього дня розправа почалась зізнанням свідка *Корнила Целевича*, землеміра з Угнова, який разом з послом Коханом їздив по вічах. Свідок зізнає: На вічах в Карові і Хлівчанах посол Кохан як кооператор з фаху, говорив передовсім про кооперацію, критикував бюджет, в якім замало узгляднено інтереси рільників, закликав вступати до УНДО і боротись легальними способами за поліпшення положення українців у Польщі.

Предс. триб.: Чи посол К. назвав Польщу чорним круком і чи говорив, що Польща по бандитськи зрабувала українські землі та що українці повинні готовитись до нової війни з Польщею?

Свідок Целевич: Такого я не чув. Посол К. говорив про конечність земельної реформи, про парцеляцію без викупу, але не говорив, що поляків треба гнати за Сян. На вічу був поліціянт Новосельський, переодягнений по цивільному, ми всі його бачили, але віче було спокійне і поліціянт не мішався до нічого. Посол К. говорив, що польські кольоністи дістають допомоги на будову господарства, а українці ні; алеж це правда, бо з українських селян, яким підчас війни спалено хати, відбудували собі господарства тільки ті, які доробилися гроша в Америці, або яким прислано гроші з Америки.

Предсідник триб.: Ну, ви говорите таксамо, як Кохан на вічу.

Свід. о. Твердохліб Антін, парох з Рави Руської, зізнав, що на святі в Раві Руській за українських героїв, що впали в боротьбі, посол К. не говорив нічого проти польської держави і рішуче не порівнував Польщі до російського трупа; зате говорив про Україну за Збручем.

Предсідник триб.: Таж там українців зпоза Збруча на святі в Раві не було, то чому посол мав про них балакати?

Свід.: Посол К. до повстання не накликав!

Свід. о. Осип Лещук, катехит з Рави Руської, твердить також, що посол К. в Раві Руській говорив головно про культ героїв УГА, а нічого антипольського в цій промові не було. Про зброю не приготування до боротьби не говорив.

Предсідник триб.: Ну, за зброю то не так легко. Але чи говорив так, що треба приготовити нарід духово до боротьби, бо то як „Соколи“ і „Луги“ роблять вправи „вліво, вправо скоч“, як їх духово приготовити, то як прийде така хвиля, то „сокіл“ чи „луговик“ ухопить за зброю і з „сокола“ готовий вояк.. (На салі сміх).

Свід. о. Гнат Заяць, парох з Любичі Княві, заперечує все, що проти посла Кохана говорить акт обвинувачення.

Предсідник триб.: Говоріть, отче, по польськи, ви родом зпід Пшеворська, то вмієте!

Свід. о. Заяць (усміхаючись): Так, але я по українськи ліпше говорю.

Предсідник: Скажіть бодай одно слово по польськи, то ще своєї душі не „отрефите“!

Свідок о. Заяць далі зізнає по українськи, що посол К. абсолютно нічого не винен.

Свідок М. Чіх, українець директор ПСК в Раві, зізнає, що посол К. говорив тільки про упавших героїв.

Предс. триб.: А може говорив і про живу Польщу, яку зачислив також до небіщиків, порівняв з трупом, який скоро розлетиться?

Свідок: Посол К. нічого проти Польщі не говорив.

Свід. Андрій Сайчук, селянин, українець з Карова, зізнає, що посол К. говорив на вічу про те, що в школах замало вчать по українськи, а все по польськи.

Предс. триб.: А, кривда вам! Діти і того не хочуть учитись по руськи, що їх учать.

Свідок Сайчук заперечує все, що твердить акт обвинувачення.

Предс. триб. Чи пос. К. порівнював Польщу з чорним круком?

Свід. Сайчук: Посол К. порівнував більшовиків з чорним круком, а не Польщу.

Предс. триб. Інші свідки зізнали під присягою, що посол К. порівнав Польщу з чорним круком. І до чогож мені того чорного крука приліпити?

Свід.: Або я знаю?

Дальший свідок *Онуфрій Матвіяс*, українець з Карова, каже, що посол К. проти держави нічого не говорив, а тільки про те, щоб ліпше гноїти землю, а на уряд не валіятися; треба спокійно вимагати шкіл, триматися купи, а все дістанемо, лиш треба мати язик короткий, а руки трошки тримати при собі, бо ми нарід менший.

Зізнання цього селянина, хлопського „фільософа" (штундиста) оживили дещо процес.

Свід. Микола Кіт, селянин, каже, що посол К. говорив лиш про те, що поліція переслідує хлопів, каже будувати виходки, а хлоп не має за що, а проти Польщі нічого не говорилось. Посол Кохан нікого не бунтував, говорив лиш правду, його слухали і поляки і говорили: „От, прийшов посол байки гнути", а цілком не були ображені промовою посла.

Свід. Микола Лютий каже, що все, що послові закидають, це неправда. На всі запити предсідника триб. свідок каже твердо: „Ні! То все неправда! Посол говорив лише про кооперативи".

Свід. Онікро Багрій, селянин, зізнає: Посол Кохан говорив, щоби селяни ліпше гноїли землю, господарували ліпше, засвоїли собі техніку.., бо я був 20 літ в Америці, то знаю, що посол казав правду.

Предсідник триб.: Про Америку розкажіть своїй жінці, а нам скажіть, чи посол бунтував проти Польщі?

Свідок: Ні, не бунтував.

Свід. д-р Теодор Решетило з Христинополя, українець, лікар, пригадує собі, що посол К. говорив про кривди українців на полі шкільництва та про кольонізацію, але закликав лиш до легальної боротьби за права в межах конституції.

Предс. триб.: Чи посол К. говорив про автономію?

Свідок: Посол К. говорив, що польський сойм 1922 р. ухвалив для Сх. Галичини автономію і що ми повинні легально боротись за здійснення цього закону. Всі інші твердження поліції про те віче рішуче неправдиві.

Свід. Іван Душний, селянин з Хлівчан, молодий, свідомий українець, рішуче твердить, що посол Кохан на вічу говорив лише про організацію кооператив, про потребу читалень, а як заговорив про автономію, то представник влади розвязав віче. Зізнання цього інтелігентного самоука-селянина зробили якнайкраще враження.

Свід. Іван Солоха каже також, що посол Кохан нічого не винен, бо він говорив лише проти більшовиків і казав, що за Збручем українцям зле.

Предсідник триб,: Чому зле? Тому, що там УНДО нема?

Свідок: Тому, що там комуна. Посол Кохан казав, що в Польщі є конституція, і якби ми зорганізувалися, вміли використати права, які нам належаться, то нам булоб ліпше, а покищо найліпше живеться українцям в Чехословаччині, а найгірше під більшовиками.

Свід. Василь Козій, сел., складає дуже річеві й розумні зізнання та боронить посла К., який на вічах проповідував лише правду.

У хвилині, коли свід. Василь Козій хоче вже вийти, оборонець д-р Старосольський бажає задержати його і поставити ще один запит. Але предсідник каже: „Най іде, спитаєтесь другого свідка; вони всі змовились і говорять одно і те саме". (На салі гомеричний сміх).

Свід. Филип Душник, б. австрійський командант станиці жандармерії, українець, зізнає, що хоч віче розвязано, то Кохан не винен, бо в його промові не було нічого антидержавного. „Я жандарм і на тім розумію́сь; я глибоко переконаний, що в промові посла не було нічого злочинного. Посол К. говорив про Київ, але так, що ми орієнтуємось на національний Київ, не на червоний Харків".

Свід. Петро Душник пригадує собі, що посол К. лише поучував нарід, як добитися кращої долі, а саме через єдність та організованість.

Предс. триб.: А чи говорив, що дорога до Львова не через Харків, але через Київ?

Свід.: Не памятаю.

Свідок К. Слугоцький, комісар староства в Яворові, потверджує закиди акту обвинувачення і заявляє, що він віча не розвязав. Промова пос. Кохана не мала характеру зради держави, але характер підбурювання і будження ненависти до поляків. На запит оборонців свідок признає, що в промові п. Кохана не було нічого злочинного.

Свід. Ян Созрацький, комісар староства в Яворові, зізнає більш-менш те саме і признає, що посол К. наклткував тільки організуватись, щоби українці були готові на всі можливі несподіванки, як війна, повстання і т. д.

Свід. д-р Осип Галущак з Яворова, українець, адвокатський конципієнт, зізнає про віче в Яворові: „На вічу промовляв посол Ліщинський, а потім посол Кохан. Кохан промовляв про українські товариства господарські і політичні, й закликав вступати до УНДО. Я, як радикал, виступав з промовою проти посла Кохана, закидаючи, що УНДО запізно взялось організувати нарід. Але стверджую, що посол Кохан нічого антидержавного не говорив, його промова була утримана в рамах закону і леґальности".

Свід. Евген Яворівський, редактор „Українського Слова" в Яворові, зізнає: „Я був на вічу в Яворові, чув, що посол Кохан промовляв про Т-во „Сільський Господар", про кооперацію, закликав вступати до найбільшої української партії УНДО. Я не є членом УНДО і признаю, що промова посла Кохана мала характер більше угодовий, як революційний, так як і інші промови членів УНДО.

Свід. Володимир Бас твердить, що промови Кохана були більше звернені проти комунізму, а позатим торкались економіки і культури та шкільництва. Посол К. говорив теж про те, що Польща кольонізує українські землі.

Предс. триб.: Чи говорив що про самостійну Україну?

Свідок: Ні, не памятаю.

Прокуратор: Чи Кохан говорив, що здобудемо Україну, хочби треба йти по трупах?

Свідок Бас: Посол говорив, що до кращої долі треба йти по *трудах*, а може це слово поліція зрозуміла *„по трупах"*.

Свід. Дмитро Тилуп, селянин, починає зізнання.

Предс. триб.: Ви русин?

Свідок: Українець.

Предсідник триб.: Я питаю, чи ви русин?

Свідок: Най вам буде русин.

Предсідник триб.: Чи посол К. говорив, що українці не мають своїх шкіл?

Свідок: Говорив, що в школах польська мова, що діти не можуть навчитися польської мови.

Предс. триб.: Я вам скажу, *що мала дитина скорше навчиться і по польськи і по турецьки, ніж по руськи*. А чи говорив посол про навози?

Оборонці: То на іншім вічу.

Предс.: Ну, так: Там про штучні навози, а тут про натуральні. Бо інші свідки говорять, що посол не говорив про політику, лиш про навози і гній. А чи говорив про самостійну Україну?

Свідок: Посол говорив, що працею і трудом та освітою ми повинні йти до свого права, але не говорив ні про мечі, ні про війну.

Свід. Якуб Редко на запит предсідника каже, що він не русин, але українець.

Предс. триб. А русин ні?

Свідок Редко: Ні!

Цей свідок твердить, що посол К. говорив лиш про економічні справи, говорив, що Україна розділена між 4 держави і мусимо старатись, щоби всі українці засіли при одній столі з вільними народами, а до того треба йти по трудах і по працї.

Свід. Микола Дулаєвич, селянин з Журавець, зізнає, що посол Кохан не закликав виганяти поляків за Сян, не говорив про жадні трупи, а казав, що працею дійдемо до того, що сядемо з вільними народами при спільнім столі.

Предсідник триб. Ягодзінський (іронічно): При зеленім?

Свід. Іван Кохан з Потилича впевняє, що посол Кохан мав віче чисто справоздавче, а потім говорив, як хлопам жити, щоби їм було ліпше. Посол проти Польщі нічого не говорив і по вічу селяни дуже були з промови Кохана задоволені та хвалили його, що говорить так, що всі розуміють і нікого в промові не нарушив.

Свід. Іван Галань з Потилича, українець, селянин, пригадує собі, що посол Кохан у промові говорив, що українці в Польщі мають замало шкіл, а проти Польщі не казав нічого.

Свід. Гриць Грицак, селянин, також зізнає, що в промові посла К. не було нічого небезпечного, казав лише, що українські діти в школах в шестім році життя мусять учитись по польськи, хоч ще по українськи не вміють.

Предсідник триб.: Кривда вам так?

Свідок Грицак: Та пани самі відчувають, що нам кривда, тай про те й ґазети пишуть.

Предс. триб.: Ви тут не мудруйте, бо скажу вас замкнути, таких мудраґелів, бо тут суд.

Свідок: Та я знаю, що то суд.

Обор. д-р Біляк: Чи посол К. закликав не посилати дітей до польських шкіл?

Свідок: Боже борони! Він казав, що треба, щоби в школі вчили по українськи, бо дитина по польськи не розуміє. Говорив також, що українським селянам тісно, а землю забирають мазури

Свід. Іван Вітик з Потилича зізнає, що посол говорив, що українці в Польщі втратили більшу частину шкільництва, а польська школа не може дати народові освіти, що з бюджету замало призначується для рільників, а за багато на військо. Говорив теж про „голод землі" серед українського селянства і про те, що землю, злиту потом і кровю українського селянина, забирають мазури.

Предсідник триб.: Чи посол говорив про самостійну Україну?

Свідок: Говорив, що ми всі українці хочемо самостійної України, але до тої самостійности треба йти працею. Посол К. не порівнював Польщі до російського трупа і я того на поліції не сказав, то неправда, бо посол говорив лиш що Польща не шанує прав національних меншин, так, як робила і Росія. Протоколу списаного ні на поліції ні в слідчого судді я не читав, але казали підписати і я підписав.

Свідок о. Дороцький, гр.-кат. парох з Потилича, якого також чекає процес за промову в Раві Руській, зізнає, що на вічу в Потиличу промова посла Кохана була сухим звідомленням з парляментарної діяльности. Нічого бунтуючого не було, посол критикував владу, не Польщу.

Свід. Гринь Пушкар, селянин з Вербиць, віпт, зізнає, що посол К. головно виступав проти комуністів і проти польщення українських шкіл у Польщі й накликав користати з польських законів про плебісцити, щоби боронити українське шкільництво.

Розправу перервано до год. пів до 5 попол.

ВІДГУКИ ДНЯ.

В погоні за настроєм.

Цього року був я властиво тільки на одних вечерницях — бувших Лісових Чортів. Раз тому, що влучили мене до почесного комітету (без обовязку обовязкової заплати), а друге тому, що Лісові Чорти найсимпатичніші з усіх чортів, яких знаю. Мушу признати, що дуже добре бавився, а вибір одного молодого поета на короля краси був для мене незабутньою... споділванкою.

Нині (себто в четвер!) йду на Мистецьку Маскараду, бо „уладники" забави вмовили в мене, що і я маю дещо спільного з мистецтвом.

Але в суботу, то таки вже йду офіціяльно: з родиною. Традиційні вечерниці „Червоної Калини" тяжко опустити не тільки з огляду на традицію вечерниць, але і з огляду на традицію „Червоної Калини".

Писав я у своїх карнавалових фейлєтонах про те, як то колись було, а як тепер є і зовсім забув вилучити одні вечерниці, саме ті, які дає „Червона Калина". Вони одні нагадують безповоротно минулі часи настроєвих вечерниць передвоєнного крою.

Та чи тільки це нагадують?...

Нагадують вони багато дечого іншого, бо не можуть не нагадувати.

На вечерницях „Червоної Калини" стрічається не тільки львівська публика. Подиблете там і глибоку провінцію зпід Борщева, Снятина, чи Турки, а цього року зпід Сарн, Кременця і — не при ночі згадуючи — зпід Берестя.

— Го-го-го! копу літ!...

— Сервус! Ти звідки?...

— Алеж ви тримаєтесь! Так, як вас памятаю у Жмеринці...

— Ти вженився, коли? Два роки тому!? Гарно, навіть не повідомив!...

Здибаються люди по кількох літах небачення. Люди, що колись близько себе жили. Так близько, що один шрапнель ранив обидвох.

На вечерницях „Червоної Калини" заповняються, звичайно порожні, бічні кімнати балевої салі. На тлі виповнених старшими кімнат і балева саля ліпше виглядає і молодь більш охочо бавиться. І пісня не ховається в рукав і розмови плетуться як вінки.

Є що згадувати, є про що розпитати, бо є з ким: куди глянеш знайомий, та ще й який!..

Старі, досвідні аранжери острогами — вибачте! — запятками останки вогню викрешують. Зробили вони на балевих салях неменше дороги, як у походах, трохи вже може й сходили ноги, але для цих вечерниць не жалують себе.

Отже: забава певна і настрій певний. Гарантують це попередні вечерниці і слухи, які ходять про цьогорічні. А ті слухи такі, що боюся за цілість мурів „Ремісничої Палати". Мають приїхати якісь американки (1 дол. = 8·90 зол.!) і волинянки (і ставок і млинок і вишневий садок!)

Чиж не приманчива перспектива для молодих і старших?!

Скаже хтось зі старших парубків:

— Не видержимо з молодими конкуренції!.

Отже ні! — Комітет постарався і за вас панове.

В буфеті буде кількадесять фляшок оригінальної черчанської „Девятки"!

Галактіон Чіпка.

СПОРТ

Загальні Збори Спорт. Т-ва „Україна“.

В неділю 15. II. відбулися в салі „Україн-ської Бесіди“ річні Загальні Збори Спорт. Т-ва „Україна“ у Львові при доволі численній участи членів. Збори ці, з уваги на 20-ліття „України“, можна вважати ювилейними.

Отворив збори короткою промовою голова Т-ва дир. М. Лазорко, після чого провідником зборів вибрано д-ра Ів. Німчука, який покликав на секретаря п. Р. Ластовецького. Після прочитання і приняття протоколу з минулорічних Заг. Зборів присутні вислухали з увагою короткого, але незвичайно змістовного реферату п. Евгена Бирчака, в якому він подав нарис історії Спорт. Т-ва „Україна“ за останніх 20 літ. Реферат цей заслуговував би на опублікування.

З черги Збори вислухали звідомлень голов поодиноких секцій Т-ва, з яких звідомлення з діяльности секції копаного мяча (п. Е. Чучман) і секції гаківки (п. О. Радловський) були опрацьовані незвичайно солідно, з усіми подробицями. Зі звідомлення п. Чучмана виходить, що секція копаного мяча мала в м. р. три, а по правді чотири дружини, в яких виступало до змагань аж 66 змагунів. Усіх змагань було 55, з чого I. дружина розіграла 31, II. — 17, III. — 7 змагань. Перша дружина „України“, якій Виділ присвячував найбільше уваги, сповнила тільки частинно своє завдання, що й відмітив не тільки справоздавець, але й численні промовці в пізнішій дискусії. Кінець-кінців у табелі мистецтв львівської А-кляси наша дружина заняла заслужено третє місце.— Краще списалася секція гаківки, яка, хоч істнує ледви від року, здобула саме перед тижнем мистецтво Б-кляси. Ця секція мала 14 активних членів і розіграла в цьому році 15 змагань, з того 6 за мистецтво. — Звідомлення з діяльности легкоатлетичної (в якій вправляли м. р. й жінки) і секції відбиванки зложив п. Верхола, який опісля представив також господарський звіт. Звідомлення з діяльности пінґ-понґової секції зложив п. Ліщинський. Секція наколесників, яка в попередньому звітовому році проявляла широку діяльність, розвивалася в м. р. слабо наслідком виїзду зі Львова кількох найрухливіших її членів.

Після того складав ще секретарське звідомлення п. Бирчак, а звідомлення касове скарбник Т-ва проф. А. Ковалисько. З останнього ми довідалися, що Т—во мало в м. р. кругло 35.000 зол. обороту. Окремо прочитав проф. Ковалисько виказ жертводавців на тренера й інші потреби Т-ва разом з жертвованими ними квотами, яким Збори висловили подяку бурливими оплесками, а потім ще й в окремому внесенні.

Після вислухання короткого звідомлення лікаря Т-ва д-ра Саламанчука про фізичний стан наших змагунів поставив дир. Колтунюк ім. Провірної Комісії внесення, щоби Збори уділили Виділові абсолюторію і зложили проф. Ковалиськові подяку за зразкове ведення касових книг.

Перед приступленням до дискусії вибрано комісію-матку (о. Бучацький, п. Назар, п. Кобзяр). В незвичайно річевій і цікавій дискусії, в якій порушено багато актуальних справ, забирали голос: дир. Колтунюк, д-р Саламанчук, п. Вербицький, п. Радловський, д-р Войтович, п. Верхола, п. Чучман, дир. Лазорко й інші.

Після закінчення дискусії й ухвалення абсолюторії вибрано однодушно новий Виділ Т-ва, склад якого подали ми перед кількома днями.

При внесках Збори ухвалили подяку Союзові Українських Купців за безкорисне відступлення для потреб Т-ва своєї домівки, а всім жертводавцям за матеріяльну підтримку змагань Т-ва.

——о——

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Пятниця, 20. лютого, година 7·30 веч. „Японський театр“.

Субота, 21. лютого, година 3·30 попол. і 7·30 веч. „Японський театр“.

Неділя, 22. лютого, година 3·30 попол. і 7·30 веч. „Японський театр“.

Театр Ріжнородностей (в Нар. Домі):

Пятниця, 20. лютого, година 7·30 веч. „Як стати багатим і щасливим“.

Субота, 21. лютого, година 7·30 веч. „Як стати багатим і щасливим“.

Малий Міський Театр:

Пятниця, 20. лютого, година 7·30 веч. „Пригоди Ч. А. Пліна“.

Субота, 21. лютого, година 7·30 веч. „Пригоди Ч. А. Пліна“.

Кіна.

АПОЛЬО: Звукова фільма: „Жінка з бруку“.

КОЛЬОСЕЙ: „Життя починається завтра“ (Бенкрофт). „Щораз скорше“ (Гар. Льойд).

ЛЕВ: Звукова фільма: „Тигриця“ (Люпе Велез, Колін Мур). „За кулісами кабарету“.

МАРУСЕНЬКА: Звукова фільма: „Король Парижа“ (Іван Петрович).

ОАЗА: Звукова фільма: „Тройка“.

ПАЛЯС: Звукова фільма в чеській мові „Цісарсько-королівський фельдмаршал“ (Власта Буріян).

ПАН: „Динаміт“.

ПАСАЖ: „Кровавий порахунок“. „Раз у житті“ (комедія).

ПРОМІНЬ: „Останній приказ поруч. Чотти“.

ФАТАМОРГАНА: „Вальс кохання“. — „Заборонені години“.

ХИМЕРА: „Паперовий коханок“.

СТИЛЕВЕ: „Анна Кареніна“ (Ґрета Ґарбо, Дж. Ґільберт).

УТІХА: „Нічна пригода“ (Карльо Альміні). „Бриґадієр Жерар“ (Род ля Рок).

Програма радіо.

Пятниця 20. II. 1931.

Варшава (1411,7) 20·15 Симф. концерт. **Гельсінгфорс** (221,4) 17·25 Марті Гамалайнен Віольончеля. 19·30 Концерт. **Берлін** (419) 17·35 Аделяйда Марнет „Австр. нар. пісні“, 20·30 Премієра „Остання дія“. **Рим** (441,2) 17·00 Концерт, 21·35 Симф. концерт. **Прага** (486,2) 16·30 Камер. музика. **Відень** (516,3) 15·25 Капеля, 20·30 „Польська кров“ оп. Недбаля. **Будапешт** (550,5) 18·45 Циг. орх. Кіша. 19·30 Опера. **Харків** (937,5) 15·00, 19·00 Концерт. **Париж** (1724,1) 21·45 Фортепян, 22·30 Концерт. **Ленінград** (1000) 15·30 Концерт, 18·30 Хор, 19·00 Концерт для молоді. **Міляно** (500,8) 12·15 Муз. всяч., 21·30 Концерт солістів.

Субота 21. II. 1931.

Варшава (1411,7) 17·45 Авдиція і концерт, 20·30 Спів Марії Ляби, 22·15 Шопенівський концерт. **Льондон** (261,3) 16·05 „Мадам Батерфляй“. **Мінхен** (532,9) 17·30 Шубертові пісні, 19·30 „Студентпрошак“ оп. Мілекера. **Гамбург** (372,2) 20·00 „Почтиліон із Льонжімо“, оп. Адама. **Відень** (516,3) 20·00 „Небожеська комедія“ др. поема Красінського. **Рим** (441,2) 20·45 Трансмісія опери. **Міляно** (500,8) 20·45 „Нарешті самі“ оп. Легара. **Гельсінгфорс** (221,4) 17·30 Арфа, 19·30 Концерт із церкви св. Івана. **Будапешт** (550,5) 9·15 Військ. орх., 18·00 Вальси й оп. фрагменти, 20·30 Віденський хор. **Харків** (937,5) 15·00 Концерт, 20·00 Симф. музика. **Ленінград** (1000) 15·00, Квінтет Корсакова, 16·30 Година Аренського (спів і музика), 19·00 Грузинська музика. **Москва** (1481) 10·00, 15·00, 21·00 Концерт, 12·00 Симф. концерт, 19·00 Концерт для села, 20·30 Транс. по віденськи і есперантськи. **Париж** (1724,1) 10·00 Симфон. концерт, 17·30 Танц. музика, 18·00 Концерт із театру „Дю Шателе“, 21·45 „О пен сек“ авд., 22·30 Попул. концерт. **Мор. Острава** (263,4) 22·25 „Акробат“ оп. Провазніка. **Букарешт** (394,2) 16·00 Рум. музика. **Берлін** (419) 17·55 „Веселий хор спів., 21·10 „Фінал“ радіоорх., до 0·30 Трансм. з Опери. **Стокгольм** (435,4) 16·00 Музика у Ґетеборгу, 19·00 Концерт із церкви в Умеа.

ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО.

Пятниця 20. II. 1931.

12·10, 19·55 Ґрамофонові плити. 15·50 Лекція форт. 17·45 Концерт акад. хору. 20·15 Симфонічний концерт. 23·00 Авдиція з Вильна.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

На „Рідну Школу“ зложили в золотих ВП.: Інж. Ю. Мудрак — Львів 25 замість вінка на домовину бл. п. Василя Білецького, інж. Семен Котар — Пулави 15, присвячених памяти погибшого на війні брата Івана; Сестрінки бл. п. Меланії Баньковської — Львів 20, замість вінка на могилу Покійниці; Іван Дзиндра — Львів 10, замість букета для дружки з нагоди вінчання ВП. Наводянських. **Замість святочних і новорічних побажань:** інж. Михайло Кравців — Стрий 5; Михайло і Марія Ширі враз з дітьми 5; Іван Сколик і Степан Щуровський — Котовиці по 5; Богдан Печерський — Бучач 5; Федір Савчук — Пьотрків 3; о. Роман Рубель — Пасічна 2; Карло Янковський — Дембіна 2. — ВП. Жертводавцям складає щиру подяку — **Головна Управа.**

Подяка. ВП. Інж. Іванові Котилюкові за жертву 50 зол. на знищену читальню „Просвіти“ вріднім селі Германові видїл читальні складає сердечну подяку і просить ВП. інших громадян, щоби жертвували щонебудь на відбудову поиищеної читальні в Германові. Жертви просимо слати на адресу: Виділ читальні „Просвіта“ в Германові, почта Гаї коло Львова.

У Дрогобичі отворив Преосв. Перемиський Епископський Ординаріят з днем 1. лютня 1931 р. Малу Духовну Семинарію з пляном науки гімназій клясичного давнього типу з клясами IV., V., VI., VII. і VIII. в цілі підготовки кандидатів для духовного звання. Охочі мають негайно, найдальше до 28. лютня ц. р. зголоситися до вписів під проводом батьків у канцелярії Ректорату в будинку б. української гімназії при Сніжній вулиці і принести з собою метрику народин, останнє шкільне свідоцтво, посвідку щепленої віспи й свідоцтво моральности. 1516 1—2

Ректорат.

Ювилейний конкурс „Червоної Калини“. В 1931 р. минає 10 літ від оснування видавничої кооперативи „Червона Калина“. Щоби краще закріпити в памяти широких кругів читаючого громадянства ці десяті роковини істнування першої української видавничої кооперативи, управа Видавництва вирішила проголосити **ювилейний премійовий конкурс**, в якому приймуть участь члени кооперативи та постійні покупці видань „Червоної Калини“, які закуплять **Є. Чикаленка: „Щоденник“**, памяткову велику книгу, незвичайно цікаву, правдиву сенсацію на книгарському ринку. „Щоденник“ Є. Чикаленка, великого громадянина й діяча, обіймає у формі щоденних записок важливі події з українського життя, даючи довгу низку блискучих характеристик осіб, з якими доводилося авторові зустрічати. Чикаленко є не тільки прекрасним обсерватором життя й людей, але й небуденним стилістом. Читається цей „Щоденник“ як найкращу повість. На конкурсові премії видавництво призначує: 1) 30 нагород по 50·— зол. на закупно книжок нашої кооперативи або чужих видавництв після власного вибору для доповнення бібліотеки. 2) 30 нагород, як уділи в кооперативі „Червона Калина“, щоби дати нагоду набувати всі видання „Червоної Калини“ за половину ціни. 3) 30 нагород — заплачена цілорічна передплата „Літопису Червоної Калини“, щоби щасливий учасник конкурсу міг протягом цілого року читати безплатно один з найцікавіших українських журналів. 4) 30 нагород — цілорічна передплата „Літературного Наукового Вістника“. 5) 20 нагород — цілорічна передплата „Зиза“. **Ціна „Щоденника“ 14 зол., для членів 7 зол.** 1508 3—3

ДРІБНІ ОГОЛОШЕНЯ

За оголошення редакція не відповідає

ЗОЛОТО, БРИЛІЯНТИ, СРІБЛО — оцінює безплатно і купує по високій ціні Домбровскі і Розважевскі, Львів, Академічна ч. 2. Фабричний склад годинників. — Довголітня ґарантія — 1447 2—?

КУРСИ КРОЮ, моделювання, жіночого шиття з правом видавання свідоцтв веде моделіст з Парижа, місячно 25 зол., а також 4-тижн. курс для фахових і провінціональних осіб. — **Біндер, Львів, Глинянська 4.** 1412 9—10

БІЖУТЕРІЮ, ЗОЛОТІ І СРІБНІ ВИРОБИ продає за готівку і на рати від десятків літ у цілім краю знана фірма **Іван Зельтенрайх**, Львів, пл. Марійська ч. 5. Купую брилянти, золото, срібло, плачу найвищі ціни. 437

ВДОВА старша, розуміється на кухні і господарстві, пошукує місця. Лише на північ. Львів, Площа Берест. Унії (Pl. Unji Brzeskiej) ч. 3. у Домарацького. 1518

ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає

„MROZOL“ ГОНСЕЦЬКОГО

масть на відмороження.

Рескр. Мін. Здор. ч. 28.

Запобігає відмороженню, лічить рани з відмороження та усуває сверблячку кінчин. 1340 5—8

НАКЛАДНЯ SCHERL у БЕРЛІНІ

поручає слідуючі свої видавництва:

Berliner Lokalanzeiger, Der Tag, Berliner Nachtausgabe, Der Montag, Die Woche, Die Gartenlaube, Filmwelt, Sport im Bild, Scherls Magazin, Allgemeiner Wegweiser, Praktischer Wegweiser.

Адреса всіх видавництв така:

BERLIN SW 68, Zimmerstrasse 35—41.

В переписці треба зазначувати:

Ausland-Abteilung. Місця платности в Польщі: Банк для торговлі та промислу, Познань (чекове конто в ПКО ч. 200.490). Почтове конто у Берліні: **Berlin, N-c 3.111.** 64—?

„КІНО“ ч. 4. — вже в розпродажі. — Можна дістати по всіх книгарнях і кіосках.

Річна передплата 12 зол., піврічна 6 зол., а чвертьрічна 3 зол.

Річні передплатники одержуть даром комплет з 1930 року.

Всі, кому лежить ня серці розвиток нашої рідної фільми, вступають в наші ряди. 3—?

Адреса: „КІНО“ — Львів, Бляхарська 8. І. п.

Найдешевші книжки!

МИХАЙЛО ВОЗНЯК

ІВ. БЕЛЕЙ і ОЛ. КОНИСЬКИЙ

До звязків Галичини з Наддніпрянщиною. — Ціна 50 сот., з почт. пересилкою 70 сот.

ШЕВЧЕНКО і КНЯЖНА РЕПНІНА

Ціна 1·50 зол., на почт. перес. 50 сот.

МИКОЛА МАТІЇВ-МЕЛЬНИК

КРІЗЬ ДИМ і ЗГАР

Ціна 50 сот., з почтовою перес. 70 сот.

ВОЛОДИМИР ОСТРОВСЬКИЙ.

СМІХ ЗЕМЛІ

Ціна 1·50 зол., з почт. перес. 2·10 зол.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

Спогади І. II. і III. часть

Ціна 8·— золотих — без пересилки.

АЛЬФОНС ДОДЕ

МАЦІЦЬКИЙ

Переклад із француськ. мови М. Рудницького. — Ціна 3·— зол., з почт. пересилкою 4·— зол.

Можна дістати в Адм. „Діла“ Львів, Ринок 10. II. п.

або в книгарнях.

Присилайте передплату!

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Видавничої Спілки „Діло“, Львів. Ринок ч. 10.